

## การผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด

### องค์การบริหารส่วนตำบลโนนม่วง จังหวัดหนองบัวลำภู

ประชากรในตำบลโนนม่วงร้อยละ 98 ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ซึ่งต้องใช้ปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อใช้ปุ๋ยเคมีในไร่อุตุน้กันเป็นระยะเวลานาน กลับต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการใช้ปุ๋ยเคมีได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ และสภาพนิเวศของดินในระยะยาว เช่น ทำให้ดินไม่มีอินทรีย์วัตถุ ดินแข็ง และขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนม่วง ได้เล็งเห็นถึงสภาพปัญหา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงมีแนวคิดที่จะหาวิธีการแก้ไข ปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมีและการเสื่อมสภาพของดินขึ้น

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน  
: ปี พ.ศ. 2546

อำเภอ: ศรีบุญเรือง

จังหวัด: หนองบัวลำภู

ประชากร: 8,290 คน

พื้นที่: 94.5 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น : องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

## วิถีใหม่

ในปี 2545 อบต.โนนม่วงจึงจัดทำโครงการ "การผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด" ขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยชีวภาพทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และนำวัตถุดิบในพื้นที่ (มูลสัตว์) มาเพิ่มมูลค่า เพื่อส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบล

## ผลงานที่ได้ดำเนินการ

1. จัดเวทีประชาคมตำบล เพื่อรับฟังสภาพปัญหา ความต้องการในการทำเกษตรกรรมของประชาชนในพื้นที่ โดยได้ข้อสรุปให้จัดทำโครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด
2. จัดทำโครงการเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ภายใต้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน จากสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการปรับปรุงโรงเรียน และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ดำเนินการ
3. จัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด ณ อาคารโรงเรียนสาธารณะในตำบล โดยกำหนดให้ชาวบ้านเป็นสมาชิกทุกครัวเรือน และจัดทำระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
  - การถือหุ้น ระดมหุ้นจากสมาชิก หุ้นละ 50 บาท กำหนดให้ถือหุ้นได้ไม่เกินคนละ 10 หุ้น ในรูปของการถือหุ้นในโรงงาน แต่ในปัจจุบันยังไม่มีการระดมหุ้นจากสมาชิก
  - การจัดการด้านรายได้ของกลุ่ม 50% ปันผลคืนให้สมาชิก 10% สมทบกองทุน 10% นำเข้ากองทุนเพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องจักรกล และอีก 30% เป็นค่าตอบแทนให้คณะกรรมการบริหารจัดการและค่าจ้างแรงงาน
4. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 2 คณะ เพื่อทำหน้าที่ดังต่อไปนี้
  - คณะกรรมการบริหาร 15 คน ทำหน้าที่ดูแลสนับสนุนทางด้านนโยบาย และการบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด
  - คณะทำงาน 33 คน โดยแต่ละหมู่บ้านจะส่งตัวแทนมาเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน หมู่บ้านละ 3 คน เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการผลิต และดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. การผลิตปุ๋ย แต่ละหมู่บ้านจะหมุนเวียนกันผลิต โดยคณะทำงานของหมู่บ้านจะขอความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ประมาณ 10 คน เข้ามาช่วยในการดำเนินการผลิต ซึ่งมีระยะเวลาในการผลิตต่อรอบประมาณ 30-45 วัน ผลิตได้รอบละประมาณ 2 ตัน และผลผลิตที่ได้จะแจกจ่ายให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต
6. อบต.ช่วยเหลือในการบริหารจัดการกลุ่มในด้านต่างๆ สนับสนุนค่าสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา) และนำคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 15 คน ไปศึกษาดูงานเรื่องการผลิตปุ๋ยชีวภาพที่จังหวัดนครปฐม
7. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อให้คำแนะนำกลุ่มในการผลิต/ การหาแหล่งวัตถุดิบ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เพื่อให้คำปรึกษาในการตลาดและสถานที่จัดจำหน่าย

## การระดมทรัพยากร

### ค่าใช้จ่าย/การลงทุน

1. งบโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ประจำปี 2545 จากสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 1,022,060 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้
  - ค่าจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต จำนวน 850,860 บาท
  - ค่าจ้างเหมาบริการ จำนวน 49,200 บาท
  - ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ จำนวน 50,000 บาท
  - ค่าสาธารณูปโภค จำนวน 72,000 บาท
2. งบประมาณของ อบต. ในปี 2546 390,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงระบบไฟฟ้า และน้ำประปา และการศึกษา ดูงาน

### อุปกรณ์/เครื่องมือ

1. เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย 1 เครื่อง
2. เครื่องแยกและคัด 1 เครื่อง
3. เครื่องผสมปุ๋ย 2 เครื่อง

### บุคลากร

1. คณะกรรมการบริหารกลุ่ม ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการงานภายในกลุ่ม จำนวน 15 คน ทำงาน 1 วัน/เดือน
2. คณะทำงาน ทำหน้าที่ดำเนินการผลิต จำนวน 33 คน ทำงานประมาณ 4-5 วัน/ 1 รอบการผลิต

## ขั้นตอนในการดำเนินการ

| วัน เดือน ปี          | กิจกรรมที่ทำ                                                                                               | ผู้รับผิดชอบ                                          |
|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| เมษายน - พฤษภาคม 2545 | - ประชุมประชาคมหมู่บ้าน หมุนเวียนไปทั้ง 11 หมู่บ้าน                                                        | อบต./ สำนักงานเกษตรอำเภอ/ พัฒนาชุมชน                  |
| มิถุนายน 2545         | - จัดประชุมประชาคมตำบล<br>- เขียนโครงการ แผนการดำเนินงาน แผนการดำเนินงานงบประมาณ                           | อบต./ สำนักงานเกษตรอำเภอ/ พัฒนาชุมชน                  |
| กรกฎาคม 2545          | - ประชุมคณะกรรมการระดับอำเภอ เพื่อเสนอโครงการของตำบล<br>- ประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาโครงการ | นายอำเภอ/ ผู้ว่าราชการจังหวัด/ คณะกรรมการระดับจังหวัด |

|                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                               |
|--------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
|                          | - จังหวัดเสนอโครงการไปยังสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ<br>- ได้รับอนุมัติให้จัดทำโครงการ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                               |
| <b>วัน เดือน ปี</b>      | <b>กิจกรรมที่ทำ</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <b>ผู้รับผิดชอบ</b>                                           |
| กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2546 | - อบต. จัดประกวดราคาเพื่อหาผู้รับเหมา                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | นายก อบต./ ปลัด อบต.                                          |
| มีนาคม - เมษายน 2546     | - ดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ ดังต่อไปนี้คือ <ul style="list-style-type: none"> <li>ปรับปรุงสถานที่ที่ใช้เป็นโรงงานในการผลิต โดยใช้พื้นที่อาคารโรงเรียนสาธารณะของตำบล</li> <li>เปิดรับสมัครสมาชิกกลุ่ม</li> <li>เลือกคณะกรรมการในการดำเนินงาน 2 คณะ จำนวน 48 คน เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการและดำเนินการผลิต</li> <li>จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ</li> <li>จัดฝึกอบรมให้แก่คณะกรรมการดำเนินงานในเรื่องการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ที่จังหวัดนครปฐม</li> </ul> | ปลัด อบต. / เจ้าหน้าที่ อบต. ฝ่ายช่าง/ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายคลัง |
| กันยายน 2546             | - เริ่มดำเนินการผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | คณะกรรมการกลุ่ม                                               |

## หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

-- หน่วยงาน/องค์กร --      -- บทบาทความร่วมมือ --

**ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล**      เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน/ตำบล ให้คำแนะนำทางด้านการผลิต วิธีการผลิต การหาแหล่งวัตถุดิบ และนำกลุ่มไปศึกษาดูงาน

**สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศรีบุญเรือง**      เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน/ ตำบล นำกลุ่มไปศึกษาดูงาน และให้คำแนะนำแก่กลุ่มในเรื่องการตลาดและการหาแหล่งจำหน่ายสินค้า

## ประเมินผลความสำเร็จ

### ก่อนการดำเนินการ

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ใช้ปุ๋ยเคมีในการเพิ่มผลผลิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพนิเวศของดิน ทำให้ดินเสื่อมสภาพ และขาดความอุดมสมบูรณ์

### หลังการดำเนินการ

1. จัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยโดยกำหนดให้ประชาชนทุกครัวเรือนในตำบล (ประมาณ 1,756 หลังคาเรือน) เป็นสมาชิกของกลุ่ม และชาวบ้านสามารถนำวัตถุดิบ (มูลสัตว์) มาจำหน่ายให้กับกลุ่ม
2. ผลิตปุ๋ยได้รอบละ 2 ตัน (1 รอบ ประมาณ 30-45 วัน) โดยนำผลผลิตของกลุ่มแจกให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต คนละประมาณ 200 กิโลกรัม หมู่บ้านละประมาณ 13 คน ต่อ 1 รอบการผลิต เพื่อนำไปใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี ทำให้ชาวบ้านสามารถลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมีโดยรวมประมาณ 1,660 บาท/ 1 รอบการผลิต หรือ ประมาณ 13,280 บาท/ปี
3. สภาพของดินในพื้นที่ที่ใช้การการเพาะปลูกดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น

## อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

| อุปสรรค                                                      | การแก้ไขปัญหา                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. ค่าใช้จ่ายในการผลิตที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าค่อนข้างสูง       | 1. อบต.ให้การสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคไฟฟ้า น้ำประปาอย่างเต็มที่ เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงการแก้ไขปัญหาของชุมชนในระยะยาว            |
| 2. วัตถุดิบที่ใช้ผลิตปุ๋ยขาดแคลน เนื่องจากเป็นโรงงานขนาดใหญ่ | 2. ส่งเสริมให้ในพื้นที่มีโครงการเลี้ยงสัตว์ที่สามารถนำเอามูลจากสัตว์ประเภทนั้นๆ มาใช้ในการผลิตปุ๋ย เช่น เป็น ไก่ และหมู เป็นต้น |

## ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. คณะกรรมการในการดำเนินงานต้องมีความอดทนในการทำงานร่วมกับคนหลายกลุ่ม และต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้บริหารต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ กล้าตัดสินใจ เพื่อจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ลุล่วงไปด้วยดี
3. การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะชาวบ้านเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญในการดำเนินโครงการ
4. การสร้างเครือข่าย และการขยายตลาดเพื่อให้สามารถขายผลผลิตที่ผลิตได้มากยิ่งขึ้น และเสริมสร้างความยั่งยืนให้แก่โครงการ

## ความยั่งยืนในการดำเนินการ

โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดมีความยั่งยืน เนื่องจากได้กำหนดคณะกรรมการที่รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน จำนวน 2 คณะ และจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และทำไร่อ้อย ที่มีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้ ผู้บริหารของ อบต. มีนโยบายที่จะให้การสนับสนุนโครงการนี้ต่อไป โดยเพิ่มกำลังการผลิตให้สามารถจำหน่ายให้กับประชาชนที่ต้องการทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

## บทเรียนที่ได้รับ

การริเริ่มทำโครงการใหม่ๆ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ยากสำหรับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน แต่ถ้ามุ่งเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน และมีความสามัคคี จะทำให้สามารถผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่างๆ ไปได้

## ความเป็นไปได้ในการถ่ายทอดประสบการณ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นสามารถนำโครงการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้คือ ที่ตั้งของสถานที่ผลิตจะต้องอยู่ห่างจากชุมชนและมีสาธารณูปโภคพร้อม การสำรวจวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตว่ามีเพียงพอที่จะผลิตหรือไม่ และประการสุดท้ายคือความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน

## แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล : นายสายันต์ แก้วกงพาน  
ตำแหน่ง : นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนม่วง  
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลโนนม่วง  
ที่อยู่ : บ้านมอเหนือ หมู่ที่ 5 ตำบลโนนม่วง อำเภอศรีบุญเรือง  
จังหวัดหนองบัวลำภู  
โทรศัพท์ : (043) 314-874

ชื่อ-นามสกุล : นายสุทธิพงษ์ ส่วยหนู  
ตำแหน่ง : ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล  
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลโนนม่วง  
ที่อยู่ : บ้านมอเหนือ หมู่ที่ 5 ตำบลโนนม่วง อำเภอศรีบุญเรือง  
จังหวัดหนองบัวลำภู  
โทรศัพท์ : (043) 314-847, (07) 2253624

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีที่มีการริเริ่มวิถีใหม่ : พ.ศ. 2545

|                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ประเภทของ<br>องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น | องค์การบริหารส่วนตำบล                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| สถานที่ตั้ง                           | หมู่ 5 ตำบลโนนม่วง อำเภอศรีบุญเรือง<br>จังหวัดหนองบัวลำภู 39180                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| ขนาดพื้นที่                           | 94.5 ตารางกิโลเมตร                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| งบประมาณรายจ่าย                       | 3,075,337 บาท (ปีงบประมาณ 2545)<br>7.87 % เงินเดือนและค่าจ้างประจำ<br>4.62 % ค่าจ้างชั่วคราว                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| งบประมาณรายได้                        | 5,460,236.02 บาท (ปีงบประมาณ 2545)<br>1.96 % จัดเก็บเอง<br>62.46 % รัฐจัดเก็บให้                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| จำนวนพนักงานและลูกจ้าง                | 7 คน<br>3 คน พนักงานท้องถิ่น<br>4 คน ลูกจ้างชั่วคราว                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| จำนวนประชากร                          | 8,725 คน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| จำนวนครัวเรือน                        | 1,570 ครัวเรือน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| ประชากรแฝง                            | 82 คน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| รายได้เฉลี่ยประชากร                   | 20,000 บาท                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| สัดส่วนการประกอบอาชีพ                 | 98 % เกษตรกรรม/กสิกรรม<br>1.5 % รับจ้าง/พนักงานองค์กรเอกชน<br>0.5 % ราชการและค้าขาย                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| ลักษณะของเมืองและ<br>วิถีชีวิตชุมชน   | <p>ตำบลโนนม่วงตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดหนองบัวลำภู ห่างจากอำเภอศรีบุญเรืองเป็นระยะทาง 23 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงสลับกับที่ราบลุ่มในลักษณะเป็นลูกคลื่น มีที่ราบสูงลาดเอียงอยู่ตรงกลาง เนื้อที่ประกอบด้วยทุ่งนา ป่าไม้ ซึ่งส่วนมากเป็นป่าเสื่อมโทรม พื้นที่ทำไร่ของเกษตรกรมีลำน้ำมูลไหลผ่านและมีห้วย คลองที่ไม่สามารถเก็บน้ำได้ตลอดปี สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายและดินลูกรัง</p> <p>สภาพทางสังคม มีโรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 ศูนย์ วัด/สำนักสงฆ์ 8 แห่ง สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 2 แห่ง สถานพยาบาลเอกชน 2 แห่ง มีกลุ่มมวลชนจัดตั้งที่อยู่ในเขตของตำบล ได้แก่ ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น 16 คน ไทยอาสาป้องกันชาติ 2 รุ่น 300 คน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 21 คน และตำรวจชุมชน 10 คน</p> |